

QUÆSTIO LIV.
DE COGNITIONE ANGELORUM.

SUMMA LITTERÆ.

Ab ista quæstione incipit agere D. Thomas de potentiis Angelorum, quæ sunt intellectus, et voluntas, pertinentque ad proprietates talis naturæ, et substantiæ. Et primo, occurrit potentia intellectiva quæ præcedit volitivam : de qua tria agit. Primo, de ejus quidditate in ista quæstione. Secundo, de medio per quod fit intellectio, quæstione sequenti, Tertio, de objectis ad quæ extenditur, et modo cognoscendi illa, tribus quæstionibus sequentibus.

In hac igitur quæstione ostendit articulo primo, quod intelligere Angeli distinguitur ab ejus substantia, quia se habet per modum actus secundi, et substantia per modum actus primi : nulla autem substantia creata est ipsemet actus secundus, nec quantum ad esse, neque quantum ad operari, quia careret potentialitate, et esset actus purus.

In articulo secundo ostendit quod intelligere Angeli distinguitur ab ejus existentia, seu esse, quia omnis operatio si est actio transiens, non est esse rei, quia exit extra illam. Si est actio immanens actuat quidem suum operantem, non tamen est esse illius, quia est indifferens ad multa intelligenda, vel volenda, et diversificatur secundum objecta, esse autem rei est, unius speciei determinatæ.

In articulo tertio ostendit quod non solum ipsum intelligere Angeli, sed etiam ejus potentia intellectiva distinguitur ab ejus essentia, seu substantia, eo quod substantia et potentia operativa ordinantur ad diversos actus, scilicet substantia ad esse et potentia operativa ad operari : et operari, quod est intelligere, differt ab esse : ergo substantia Angeli, quæ est in potentia ad esse, non est idem quod potentia operativa.

In articulo quarto ostendit non distingui duplicem intellectum possibilem et agentem : isti enim duo intellectus distinguuntur quatenus intellectus possibilis est in potentia ad ipsas species intelligibiles : intellectus autem agens reducit illum in actum, imprimendo illi tales species ex objectis, seu phantasmatibus abstractas. Angelus autem est intellectus perfectus respectu eorum quæ naturaliter cognoscit ; et sic non est in potentia ad hujusmodi species, sed habet eas naturaliter cognitæ. Unde non indiget intellectu agente imprimente illas, et abstrahente a phantasmatibus.

In articulo quinto ostendit quod in Angelis solum est cognitio intellectiva, quia sensitiva est corporea, sicut patet in visu, et auditu. Angeli autem sunt pure immateriales, nec habent corpora sibi unita : et sic carent organis corporeis, et consequenter potentiis sensitivis.

QUÆSTIO LV.
DE MEDIO COGNITIONIS ANGELICÆ.

SUMMA LITTERÆ.

Tractat in hac quæstione D. Thomas de speciebus, quibus intellectus Angeli tamquam per medium suæ cognitionis intelligit. Et in primo articulo ostendit quod ipsa substantia Angeli non sufficit ad repræsentandum sibi omnia tamquam species, quia substantia Angeli est finita, et determinata ad certum genus et speciem : ergo non comprehendit perfecte omnia alia extra se : ergo ut intellectus ea intelligat, requirit repræsentationes, seu species superadditas.

In articulo secundo ostendit quod species istæ non accipiuntur a rebus in Angelis, sicut nos eas accipimus a rebus, sed habent illas per influxum et impressionem Dei, quia Angeli in genere intellectualium sunt perfecte intellectivi, sicut in genere corporum cæli sunt corpora perfecta respectu inferiorum. Convenit autem corporibus inferioribus, non totaliter, et adæquate perfici per aliquam formam, sed modo acquirere unam, modo aliam : corpora autem cælestia statim a principio habent suam perfectionem : ergo similiter Angeli in genere intellectivo habent suam perfectionem, seu formas intelligibiles statim a principio, non autem eas paulatim acquirunt ab objectis.

In articulo tertio ostendit quod species intelligibiles in Angelis superioribus superiores et universaliores sunt, quia quanto intellectus est altior, tanto paucioribus mediis utitur ad cognitionem rerum, ut etiam apud nos apparet, quod qui sunt fortiores intellectus ex paucis multa capere possunt. Et Deus quia habet infinitam plenitudinem intelligendi, in uno omnia intelligit, id est, in essentia sua : ergo Angeli quanto superiores tanto paucioribus speciebus indigent ; et sic illæ species ad plura se extendunt, quod est esse universaliores.

DISPUTATIO XXI.

DE INTELLECTU, ET SPECIEBUS
ANGELORUM.

ARTICULUS I.

Quid de potentia intellectiva, et intelligere Angeli D. Thomas probaverit?

Quatuor præcipua tradidit D. Thomas in quæstione LIV, de intellectu, et intelligere Angeli.

Primum est, quod intelligere Angeli non est ejus substantia.

Secundum, quod non est ejus esse.

Tertium, quod potentia intellectiva non est ejus substantia, sed accidens ei superadditum.

Quartum, quod in Angelo non est duplex intellectus, agens et possibilis, sicut in nobis ; agens, qui producat species ex objectis sensibilibus ; possibilis, qui recipiat. De hoc ultimo plenius agemus infra ostendendo, quod Angeli non accipiunt species a rebus, sed a Deo illis imprimuntur. Unde carent intellectu

agente, cujus proprium, et primum munus est species abstrahere, et formare ex objectis sensibilibus reddendo illas spirituales, et abstractas, et deinde circa earum usum intellectum illustrare.

De tribus prioribus dictis, agendum est in præsentis articulo elucidando rationes D. Thomæ quæ valde profundæ, et difficiles sunt.

RECTE PROBAT D. THOMAS INTELLIGERE ANGELI NON ESSE EJUS SUBSTANTIAM.

Tribus rationibus probavit D. Thomas in articulo primo quæ. LIV, quod intelligere Angeli, vel cujuscumque creaturæ non sit ejus substantia seu essentia.

I. Prima est: Actio est actualitas virtutis, sicut esse est actualitas essentiæ, sed impossibile est quod id quod non est actus purus sit sua actualitas: ergo solum actus purus, qui est Deus, est in sua substantia suum esse et suum agere. Minor probatur, quia actualitas potentialitati repugnat: ergo impossibile est quod id quod non est purus actus, sed habet potentialitatem admixtam, sit sua actualitas: ergo repugnat quod per suammet substantiam sit suum esse, et suum agere.

In hac ratione, illa major propositio, nempe quod actio est actualitas virtutis, sicut esse est actualitas substantiæ, difficultatem non habet, quia utrumque se habet tamquam actus ultimus, seu actus secundus in suo genere: sicut enim quæcumque substantia vel essentia tunc ponitur ultimate in actu quando fit extra causas, ita virtus operans tunc est ultimate in actu, quando operatur actu, ita quod fieri in uno, et facere in altero est ultimum quod intenditur: neque enim

amplius intenditur circa aliquam formam, seu naturam, nisi ut ponatur in actu extra causas, et si aliquid deest, est quia illud manet in potentia, et nondum est in actu. Et similiter circa vim operativam nihil amplius intenditur, quam quod exeat in actum, et dicatur operans, et si aliquid deest in ratione producendi, est quia respectu illius non producit in actu, sed remanet in potentia, seu defectu ad producendum.

Circa minorem vero est difficultas quomodo intelligenda sit illa propositio: Id quod non est purus actus, non est sua actualitas, quia cum habeat aliquid de potentialitate admixtum, repugnat illi potentialitati quod sit sua actualitas: est enim difficultas quomodo intelligatur quod id quod habet aliquid de potentia admixtum, non sit sua actualitas: licet enim non sit actualitas illa ad quam est in potentia, quia si recipit illam, distinguitur ab illa tamen potest esse sua actualitas, qua constituitur: si quidem hoc ipso quod habet admixtum aliquid de potentia, non est pura potentia, sed aliquid habet de actualitate: ergo bene potest esse illa actualitas, licet sit in potentia ad alias actualitates. Quid enim repugnat quod sit unum in actu, et ad aliud in potentia? Non ergo bene assumit D. Thomas quod id quod non est purus actus, sed habet aliquid admixtum de potentia, impossibile est quod sit sua actualitas: ex eo enim quod non sit purus actus, solum infertur quod non est omnis actualitas, si quidem ad aliquam se habet in potentia, non tamen infertur quod non sit aliqua actualitas, quia non est pura potentia. Quod si est aliqua actualitas, unde infertur quod non sit sua operatio, et suum intelligere, vel saltem aliquod agere vel intelligere, licet maneret in potentia ad alias

actualitates, v. g. ad existentiam vel subsistentiam, vel ad alias intellectiones. Et hoc solum videtur probare ratio subjuncta a D. Thoma, quia videlicet actualitas potentialitati repugnat: non enim potentialitas repugnat omni actualitati, sed solum illi quam recipit, et ad quam est in potentia, non illi quam de se habet, sicut intellectus noster est in potentialitate ad species, est tamen actualitas virtutis intellectivæ, seu potentia intelligendi: ergo propositio D. Thomæ non potest universaliter probare de omni actualitate, videlicet quod habens potentialitatem nulla actualitas sit; et sic non sit sua actualitas, licet verum sit quod non sit omnis actualitas, quia ad aliquam est in potentia. Quod si non probat ista propositio quod universaliter sit sua actualitas, sed potest aliqua actualitas esse, enervatur probatio D. Thomæ qua probat substantiam Angeli non esse suum agere, quia restat probandum, quod non sit illa actualitas, quæ est agere, licet non sit alia ad quam est in potentia.

II. Secundo, obstat isti rationi, quia dato quod substantia Angeli non sit suum agere, sed in potentia ad illud, unde probatur quod talis actio non sit aliqua substantia, saltem incompleta, ad quam est in potentia: potest enim dari potentialitas etiam ad aliquid quod substantiale sit, sive ad substantiam, quæ sit forma, sive ad aliquid quod sit modus vel realitas substantialis, sicut existentia, et subsistentia ad quam est in potentia ipsa natura: et materia prima est in potentia ad formam. Et in opinione ponentium plures formas esse in eodem composito una potest esse in potentia ad aliam. Restat ergo probandum in ratione D. Thomæ quod licet vis operativa Angeli sit in potentia ad actionem, non tamen sit in poten-

tia ad aliquid substantiale, sed ad aliquid accidentale: sicut enim forma, quæ est actus primus, potest esse substantialis, cur non etiam forma quæ est actus secundus? Denique, obstant hic dubitationes Cajetani qu. LIV in principio articuli primi ad quas reducuntur aliæ quæ alii objiciunt, nempe quod non potest dici quod actus purus sit sua actualitas, quia in hoc significatur quod aliquid in actu puro est actuans, et aliquid actuatum, si quidem ly sua actualitas importat rationem actus formalis, qui importat respectum ad aliquid actuatum per ipsum, et sic jam non erit purus actus, cum habeat aliquid actuabile. Ex quo etiam sequitur non bene affirmari a D. Thoma quod actio est actualitas virtutis, et esse actualitas substantiæ, vel essentiæ sic loquendo in communi, quia sic supponitur quod actio est actuans, et virtus actuata; et similiter esse est actuans essentiam, et essentia est actuata. Unde in actu puro, qui est Deus, etiam hoc deberet verificari, cum tamen falsum sit quod ibi sit aliquid actuans, et aliquid actuatum. Ex quo sequitur quod non potest recte dici quod illa quæ se habent ut proprius actus, et propria potentia solum identificantur in actu puro: ibi enim nullo modo identificantur, quia ibi nulla est potentia, sed solum actus; ergo si salvatur potentia et actualitas identificata, hoc debet esse in his quæ sunt capaces potentiæ, et non sunt sola actualitas.

III. Nihilominus dicendum est, rationem D. Thomæ esse valde efficacem, et universaliter procedere de omni agere, et de omni virtute activa, sicut de omni esse, et de omni substantia. Nec est explicandus D. Thomas et ejus ratio de sola natura intellectuali, et operatione intellectiva, sed universalizavit

suam propositionem de omni agere, et de omni virtute activa. Et intelligentia, et vis rationis D. Thomæ videtur solum consistere in unico verbo, nempe quod id quod non est actus purus, sed habet potentialitatem admixtam, non potest esse sua actualitas ultima: addendo enim ly ultima, propositio est firma, nullo modo potest instari, ut statim ostendemus. Debet tamen hoc necessario subintelligi ex propositione majori: dicit enim D. Thomas quod actio est actualitas virtutis, sicut esse est actualitas essentiæ: constat autem quod actio est actualitas virtutis ultima, et terminativa, non prima, et specificativa, sicut esse est actus ultimus, seu terminans, non primus, seu constituens substantiam. Cum ergo sub ista propositione subsumit D. Thomas minorem, scilicet quod id quod non est actus purus, non est sua actualitas, debet in eodem sensu procedere atque in majori, scilicet quod non potest esse sua actualitas ultima, de qua locutus fuerat in majori.

IV. Quod autem sic intellecta propositio sit constans, et firma, et ejus probatio efficax, nempe quia actualitas repugnet potentialitati, id est, actualitas ultima, declaratur sic: Quia quidquid est admixtum potentiæ nec est potentia pura, nec actualitas pura, sed actualitas cum imperfectione, et consequenter cum ordine, et capacitate ad ulteriorem actualitatem, sed ultima actualitas non est ulterius in potentia ad aliam actualitatem, quia alias non esset ultima: ergo si illa actualitas mixta potentiæ esset sua actualitas ultima non esset in potentia ad ulteriorem actualitatem; et sic non esset ex se actus admixtus potentiæ, sed actus sine potentia ad ulteriorem actum: ergo esset actus purus.

V. Dices: Ut aliquid sit actus purus, non sufficit quod sit actus sine

potentialitate ad ulteriorem actum, sed requiritur etiam quod non sit actus receptus in anteriore potentia, sicut ipse actus ultimus ut esse, et operatio, etsi non possint existere in potentia ad ulteriorem actum, non tamen sunt actus puri in nobis, quia recipiuntur in aliqua potentialitate, et subjecto, ex quo contrahunt limitationem, et impuritatem. Ergo insufficienter probat D. Thomas quod aliquid erit actus purus, si sit sua actualitas ultima, quia potest stare quod ista ultima actualitas, et prima cum qua identificatur recipiantur in aliqua potentia, verbi gratia, in materia.

Sed contra est, quia nihil aliud est quod aliquid sit sua actualitas, quam quod illa actualitas sit ejus substantia; et sic si aliquid est sua actualitas ultima, illa non potest recipi in aliqua potentia, quia actualitas ultima operandi, si recipitur, non potest recipi nisi in potentia operativa, seu in ipso operante, in quantum operans est, seu in quantum est potens ad operandum, non ut est in potentia ad essendum: nisi forte actio consideretur ut entitas est in passo extra operantem; sed de hac non potest esse dubitatio in præsentia, quia hoc ipso quod est extra ipsum operantem, et virtutem ejus (si quidem est in passo) non potest esse substantia ipsa operantis. Si ergo sumatur pro actione, ut est in operante, est impossibile quod sit ejus substantia, si recipiatur in aliqua potentia operativa, seu in ipso subjecto, ut est operans in potentia, quia principium operans, seu potentia operativa vel est forma, si est principium quo, vel suppositum, si est principium quod. Si ergo actio, seu operatio quæ est actualitas ultima recipitur in potentia ut operativa, seu principio operandi quo, recipitur in forma substantiali (in accidentali enim non potest:)

ergo ipsa non est substantia constituens, quia non potest forma seu substantia constituens supponere formam substantialem, quia hæc constituens est. Si recipitur in supposito operante, seu principio quod, non solum supponit substantiam constitutam, sed etiam terminatam, et subsistentem: ergo ipsa operatio seu actualitas ultima non potest esse substantia operantis, si recipitur in potentia seu principio operante.

Quapropter cum D. Thomas probaverit actualitatem ultimam, hoc ipso quod actualitas ultima est, repugnare potentialitati, ita quod non possit recipere ulteriorem actualitatem, et ex eo quod substantia sit, seu subsistens sit, per se notum est quod recipi non possit, aut si recipitur, distinguetur a potentia, seu virtute operativa, quæ radicaliter est substantia operans, manifeste deducitur quod talis actualitas caret omni potentialitate tam præsupposita ut recipiatur, quam ut recipiat, et consequenter est actus purus.

Et advertite quod non probavit D. Thomas operationem non esse substantiam operantis, quia egreditur ab illo, quod videbatur facilius probationis esse, et conformius ad naturam operationis: esset enim hæc probatio magis superficialis, et minus efficax, quia qui ponerent actionem esse substantiam agentis, hoc ipso negarent talem actionem egredi ab operante, neque id esse de conceptu actionis, quæ est substantia: unde esset petitio principii probare quod non sit substantia, quia egreditur ab illa. Probavit ergo D. Thomas hanc veritatem ex alio principio quod a nemine negare potest, scilicet quod actio est actualitas ultima respectu virtutis seu potentiæ operativæ, sicut esse respectu essentiæ: hoc enim est per se notum,

quia est ultimo intenta ab operante in quantum operans est. Et ita ex hoc principio optime processit ratio D. Thomæ.

Ad rationes dubitandi, fere constat ex dictis.

VI. Ad primam dicitur, quod id quod est sua actualitas ultima, id est, sua operatio, vel suum esse, non potest habere potentiam ad alias actualitates, quia ultima actualitas ad nihil ulterius est in potentia. Unde ex genere suo non limitatur per hoc quod recipiat, sed per hoc quod recipiatur. Quare si sit subsistens, atque adeo irrecepta, neque limitatur ex potentialitate recipiente, neque ex potentialitate in qua recipitur; et sic remanebit actus purus. Non enim negamus quod id quod est potentialitati admixtum, sit aliqua actualitas, nempe aliqua forma seu actus primus, sed negamus quod sit sua actualitas ultima, ita quod sua operatio, seu esse sit substantia seu subsistens. Et ex hoc bene infert quod non sit in potentia ad aliquem actum, licet ex eo quod aliquid mixtum potentiæ sit sua actualitas, non ultima, sed aliquis actus primus, vel forma, non inferatur quod sit purus. Unde non oportuit probare quod etiamsi sit aliqua actualitas, non sit sua operatio, quia D. Thomas assumebat in majori, quod non est sua actualitas ultima, atque adeo ibi probatum manebat, seu recte inferebatur, quod non est sua operatio, quia operatio est actualitas ultima in agendo.

VII. Nec valet instantia quæ adducitur quod potest esse sua actualitas, quæ est operatio quantum ad aliquam intellectionem, non quantum ad omnes, vel etiam non quantum ad alias formas seu actualitates, v. g. quoad esse, subsistere, etc. Dicimus enim quod si aliqua substantia est sua intellectio, seu operatio, quantum ad aliquam intellectionem,

etiam erit quantum ad omnes : tum quia est eadem ratio de una atque de aliis, cum sint omnes ejusdem generis ; tum quia non potest operans habere plures intellectiones seu operationes, quæ sint plures substantiæ, cum ipsum operans non possit habere nisi unam substantiam, seu essentiam : ergo non poterunt tunc esse plures intellectiones quarum quælibet sit substantia operantis : sic enim habere plures substantias, seu essentias. Nec etiam potest intelligi quod sit in potentia ad ipsum esse, seu subsistere, quia hoc ipso quod supponitur actualitatem illam ultimam esse substantiam, hoc ipso supponitur ex se esse subsistentem : nam substantia incompleta esse non potest, cum hæc non sit ultima actualitas, sed forma constitutiva essentiæ, quæ est actus primus, vel materia prima, quæ est pura potentia. Præter constitutionem autem naturæ per istas substantias incompletas non restat alia substantia incompleta quæ superaddatur, quia ultra constitutionem substantiæ, seu naturæ, non est ulterius considerare partem constituentem ; idem autem est incompleta substantia ac pars substantialis constituens. Unde si operatio est substantia operantis, est tota ipsa substantia subsistens, quia illa est res seu substantia operans. Quod vero sit in potentia ad esse, etiam non convenit tali actualitati hoc ipso quod est operatio subsistens, quia non est operatio exiens tamquam actio, quia substantia est ; et sic non procedit, nec habet esse procedens ut actio, quia si ejus esse procederet, etiam ut actio procederet, non subsisteret ; nec tamquam effectus, quia non est effectus sed actio ; et alias est actualitas ultima in genere operandi : non ergo est in potentia ad esse, sed seipsa erit esse hoc ipso quod est ac-

tualitas ultima subsistens, quia ultima actualitas in genere operandi vel supponit esse, si ab ipso procedit ; et sic non constituit illud, vel ipsa dat esse operanti, et sic si est subsistens, quia substantia est ipsum esse subsistens, quod est actus purus ; tunc autem si non supponit esse in operante, ipsa servit pro esse, et est subsistens. Et præterea quia si illa actio subsistens, et substantia ipsa operantis est, sequitur quod tantum sit una actio, sicut est una substantia, et non specificabitur ab objecto, quia substantia specificabilis non est : ergo esse illius actionis non erit determinatæ speciæ, hoc ipso quod est subsistens, et præsertim si sit actio intelligendi, quæ ad omnia objecta, et ad omnia entia se extendit, unde si est substantia, et a nullo specificatur, et habet actualitatem super omnia, consequenter, neque ejus esse, seu existentia determinatam speciæ habebit ; et sic erit existentia subsistens, et infinita, seu non limitata ad aliquam speciæ ; tale autem esse non est productum, neque ad illud actio illa erit in potentia, quia solum esse quod est determinatæ speciæ potest esse limitatum, et productum.

Unde sequitur quod non potest dici illam ultimam actualitatem esse in potentia objectiva, scilicet in potentia subjectiva, id est, ad hoc ut aliquid ulterius recipiat. Contra enim est, quia illa actio si est in potentia objectiva, ut producat, et procedat, vel debet procedere a solo Deo, vel etiam a creatura operante. Si a creatura operante, non erit substantia ejus, si quidem ab ea procedit ; et sic supponit ejus substantiam, non constituit. Si a solo Deo, erit substantia ut effectus procedens a Deo : non autem erit operatio creaturæ, quia operatio est actualitas ultima in operando, et

hæc supponit actualitatem ultimam ipsius operantis in essendo, quia operatio sequitur esse : si vero non supponit esse, et substantiam operantis, sed illam constituit : ergo est ipsum esse operantis ; et sic illa substantia est esse subsistens, quia operatio, quæ est ejus esse, subsistens est : esse autem subsistens est actus purus, ut infra dicemus.

VIII. Ad id vero, quod opponitur contra probationem D. Thomæ quod actualitas potentialitati repugnat quod non potest intelligi, nisi respectu actualitatis ad quam est in potentia, non autem respectu omnis actualitatis, quia potest esse quod ipsa potentialitas aliquid actualitatis in se habeat, respondetur probationem D. Thomæ non consistere in hæc quod omnis actualitas repugnet potentialitati ; sed actualitas de qua ibi loquitur est actualitas ultima, seu illa quæ est actus secundus : de hac enim ibi erat sermo ; hæc autem repugnat potentialitati ad ulteriorem actum, si quidem in sua linea est ultima, potest tamen admisceri potentialitati, si recipiatur in aliquo subjecto potentialitatem habente. Si autem est subsistens, et non recepta, ex omni parte caret potentialitate. Unde signanter non dixit D. Thomas in illa probatione quod potentialitas repugnat actualitati, sed quod actualitas potentialitati repugnat, quia videlicet loquebatur de actualitate ultima, quæ est operatio, vel esse, seu existentia ; et sic non restabat probandum D. Thomæ quod potentialitas Angeli, supposito quod est aliqua actualitas, licet non omnis, non esset illa actualitas quæ est agere : hoc enim non intendebat probare D. Thomas neque ad ejus spectabat intentum, vel solum probare quod illa actualitas, de qua ibi agebatur, nempe actualitas ultima, si sit sub-

sistens, repugnat potentialitati, et consequenter est actus purus. Ad hoc autem nihil refert quod potentialitas repugnet omni actualitati, vel alicui, sed solum quod actualitas illa de qua ibi agebatur repugnat potentialitati.

IX. Ad secundam respondetur, quod hoc ipso quod substantia Angeli est sua operatio, non oportet probare quod talis operatio non sit aliqua substantia incompleta ad quam sit in potentia, quia licet verum sit quod detur potentialitas ad aliquid substantiale, sive ad substantiam incompletam, quæ sit forma, sive ad aliquid substantiale quod sit modus ; tamen operatio non potest hoc modo se habere, ut jam supra insinuatam est, quia substantia incompleta non potest esse actualitas ultima, sed vel materia, vel forma, quorum prima est pura potentia, et secunda est actus primus : et hoc ideo quia substantiæ incompletæ dicuntur partes constituentes ipsum totum in ratione essendi : unde cum operatio non sit pars constitutiva essentiæ in ratione essendi, non potest se habere ut substantia incompleta, id est, forma, vel materia. Et præterea quia si est substantia incompleta, ordinatur ad aliquod totum constituendum, quod est perfectius et majus, quia omne totum est majus, seu perfectius sua parte : ergo non est ultima actualitas, cum sit in potentia ad majorem actualitatem, seu perfectionem, scilicet ad ipsum totum.

Nec refert ad intentum articuli, quod illa operatio sit modus, vel realitas aliqua substantialis, sicut existentia vel subsistentia, nec orandum est D. Thomas ad hoc probandum, quia tantum intendit ostendere quod non sit ipsa substantia operantis : si autem habemus quod distinguitur ab illa, sive sit substantia